

Relleu Agrari a l'Alt Penedès:

un camí per construir plegats

Desembre 2023

**Diputació
Barcelona**

CONSELL COMARCAL
ALT PENEDÈS

m neus
monllor

Taller participatiu amb la pagesia i les entitats del territori

Lloc: Sala de Plens del Consell Comarcal de l'Alt Penedès

Dia: dijous 23 de novembre

Horari: 16.00h a 19:00h

L'objectiu del taller és fer una reflexió sobre el relleu agrari a través de les necessitats detectades per les persones participants, tot fent un viatge per les fases del procés i les eines identificades. Es tracta d'un taller breu, un tast per fer una primera aproximació a la situació del relleu agrari a l'Alt Penedès, des d'una mirada innovadora que posa les persones al centre.

Equip persones dinamitzadores

Neus Monllor, consultora agrosocial AmaTerra

Dirk Madriles, ramader agroecològic i tècnic AmaTerra

Paula Hoyos, tècnica AmaTerra

Cèlia Clotes, Aixalda Sistèmica

Persones participants

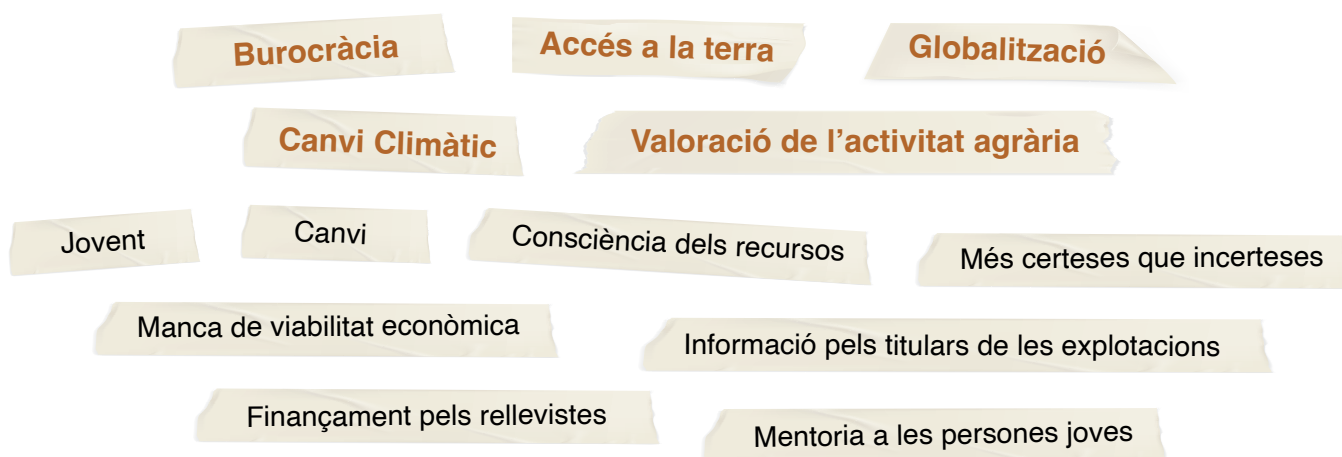
Nom persona participant	Nom entitat
Carles Téllez	Som Impuls Rural
Christian Bueno	Projecte coop-era d'ACTUA SCCL
Daniza Perez	Particular
Ferran Mulet	Unió de Pagesos de Catalunya
Joan Aleman	Particular
Jordi Duran	Particular
Josep Cuscó	Particular
Josep Marrugat	Unió de Pagesos de Catalunya
Josep Olivella	Adv Sant Martí
Laia Farré	Adv Sant Martí
Lucie Lafleur	Gens, Grup d'Experimentació en Naturisme i Sostenibilitat
Marti Marcé	Particular
Mercé Mitjan	EMPRESA AGRÀRIA
Meritxell Casamayor	JARC
Miquel Baldi	Departament d'acció climàtica, alimentació i agenda rural
Montserrat Vendrell	Viticultora
Roser Vallverdu	Particular
Roser Vendrell	Autònom agrari
Sebastià Jódar	Ateneu Cooperatiu Coopsetània

Les eines pel relleu agrari

"De peus a terra: quines eines tenim pel relleu agrari en el nostre territori?"

Es realitza una primera presentació de les persones participants amb el seu nom i el de l'entitat que representen. També s'expressen amb una metàfora meteorològica per a simbolitzar com se senten a l'inici de la jornada.

La primera dinàmica comença demanant a les persones participants que escriguin en unes targetes quines creus que són les principals necessitats en relació amb el relleu agrari. Neus Monllor i Dirk Madriles, fan un repàs de les necessitats escrites per les persones participants:

Neus Monllor i Dirk Madriles, expliquen breument les categories d'eines pel relleu agrari:

Sensibilització

Dels oficis del camp cap a tota la resta de la societat, i la comunitat local, amb dos objectius principals: dignificar i donar a conèixer la tasca i el paper de la pagesia per a la societat, i estimular i acollir noves vocacions i oportunitats de relleu agrari provinents de fora del sector primari.

Informació i formació

En les fases inicials d'exploració i decisió, la cerca d'informació i l'adquisició de coneixements és cabdal per dotar-se de la informació adient per tal de dissenyar un futur projecte empresarial. Sovint, les persones que s'interessen pel sector primari com a opció professional, no tenen on adreçar-se per respondre les seves inquietuds, i han de recórrer a múltiples fonts, inconnexes entre elles, per tal de construir-se un itinerari adequat a les seves projeccions.

Dinamització

La dinamització és necessària per part de tots els col·lectius que formen part del procés de relleu agrari, joves emprenedors, persones cedents, etc. S'ha constatat com a molt efectiu disposar en el territori d'una persona o equip que conegui la realitat de les granges, les indústries, els agents clau i, en definitiva, tot l'ecosistema agrari relacionat amb la producció primària i el món rural. És aquesta figura de dinamització, àgil i motivadora, la que pot oferir solucions a les problemàtiques i necessitats de la pagesia local, fent d'enllaç entre persones pageses, persones properes a la jubilació, i persones amb interès a incorporar-se a l'activitat agrària. Es tracta d'una figura de dinamització per actuar en l'àmbit local, per un problema global, el de la falta de relleu agrari.

Accés a la terra

Es tracta del hàndicap principal i generalitzat a tot el territori català, i es pot abordar a través de bancs de terres, la modalitat de compra de terres i altres iniciatives emmarcades en proveir l'accés a finques, camps i explotacions per a persones que volen incorporar-se al sector.

Assessorament i acompanyament

L'objectiu de les eines d'assessorament i acompanyament és dotar a les persones productores de la formació i la capacitat professional adequada a la resolució dels reptes productius, innovació, o inclús els tràmits administratius i procediments en els quals les activitats agropecuàries es troben continuament immerses.

Infraestructura i valor afegit

Són estratègiques totes aquelles infraestructures necessàries per garantir cadenes de valor i comercialització alternatives a les cadenes de la indústria agroalimentària preponderant, per a la supervivència i l'enfortiment del sector agrari, i indirectament pel relleu agrari i les noves generacions pageses que es basen en la innovació alimentària i aposten pels sistemes alimentaris territorialitzats.

Serveis ecosistèmics

Un incentiu pel relleu agrari seria identificar les activitats de l'entorn local que generen beneficis ambientals per a tota la comunitat, reconèixer-los, remunerar-los, i en qualsevol cas atorgar-los la importància creixent que poden tenir en les estratègies locals d'adaptació i mitigació al canvi climàtic, així com de millora de la biodiversitat.

Xarxes i suport mutu

Iniciatives que tenen per principal objectiu compartir les preocupacions de persones pageses i oferir un espai d'esbarjo i fins i tot de reivindicació. D'aquesta manera, s'afavoreix la generació de suport mutu, de sinergies, o d'assimilació de problemes i reptes que una persona individualment no podria superar. Aquesta mateixa gestió emocional també la necessiten les persones que cerquen posar-se al capdavant d'una activitat agropecuària, inclús les que necessiten plegar.

Governança

És indispensable fer una aproximació integral que reculli tot el ventall de conjuntures que incideixen, positivament o negativament, directament o indirectament, en el rejuveniment efectiu del sector. Trobar eines de governança, que permetin que s'asseguin en una mateixa taula tots els agents clau capaços de desplegar el coneixement, l'experiència i la cerca de propostes al voltant del relleu agrari a nivell territorialitzat, és essencial.

Les fases del relleu agrari

Seguidament s'expliquen les fases del relleu agrari, s'exposen a terra en forma de cercle, i es relaciona cada fase amb un objecte:

1

Fase exploració

Inspiració. Bombeta. Moment inicial en el qual una persona es planteja explorar la possibilitat d'establir una activitat agrària perquè hi està vinculada, per coneixença, estudis o formació, desitjant un canvi de vida o d'orientació laboral o professional. Suposa una fase d'indagació i cerca d'informació per apropar-se al sector, sospesant les dificultats i bondats d'una feina a pagès, l'anàlisi dels recursos i les mancances. Es defineixen les necessitats. S'identifiquen pros i contres i es pren, o es descarta, la decisió de continuar.

2

Fase decisió

Experimentació. Martell i L (Aprenent). Etapa molt prolífica i necessària quant a la producció d'informació. Hi ha una tasca de caracterització de la finca i dels antecedents socials i agronòmics, per tal d'establir les possibilitats d'emprenedoria, de continuació o modernització del que ja existeix. S'analitzen les limitacions físiques o pressupostàries, l'absència o no d'habitatge, l'estat i el manteniment de les edificacions, els mercats propers. Es dissenya amb més o menys formalitat un pla d'empresa i una proposta contractual que s'haurà d'anar consensuant amb la part propietària.

3

Fase arrancada

Validar. Tractor de joguina. És la culminació de l'etapa anterior i la posada en funcionament del projecte d'activitat. Suposa la confecció i signatura del contracte i els pactes als quals arribin les parts involucrades, s'hi obliguen mútuament i posen les bases de la seva relació en el futur. De vegades hi ha 3 parts implicades: la persona que s'incorpora, la persona propietària i la persona cedent de l'activitat, si no és la mateixa. Hi ha una sèrie de tràmits administratius relacionats amb l'acte de signatura de contracte com són l'elevació a escriptura pública, els canvis de titularitat diversos, les sol·licituds de llicències i permisos i, si és procedent, la sol·licitud de l'ajut de primera instal·lació. Hi ha una complexitat inherent per definir el marc jurídic, normatiu, ambiental, laboral, comptable i fiscal.

4

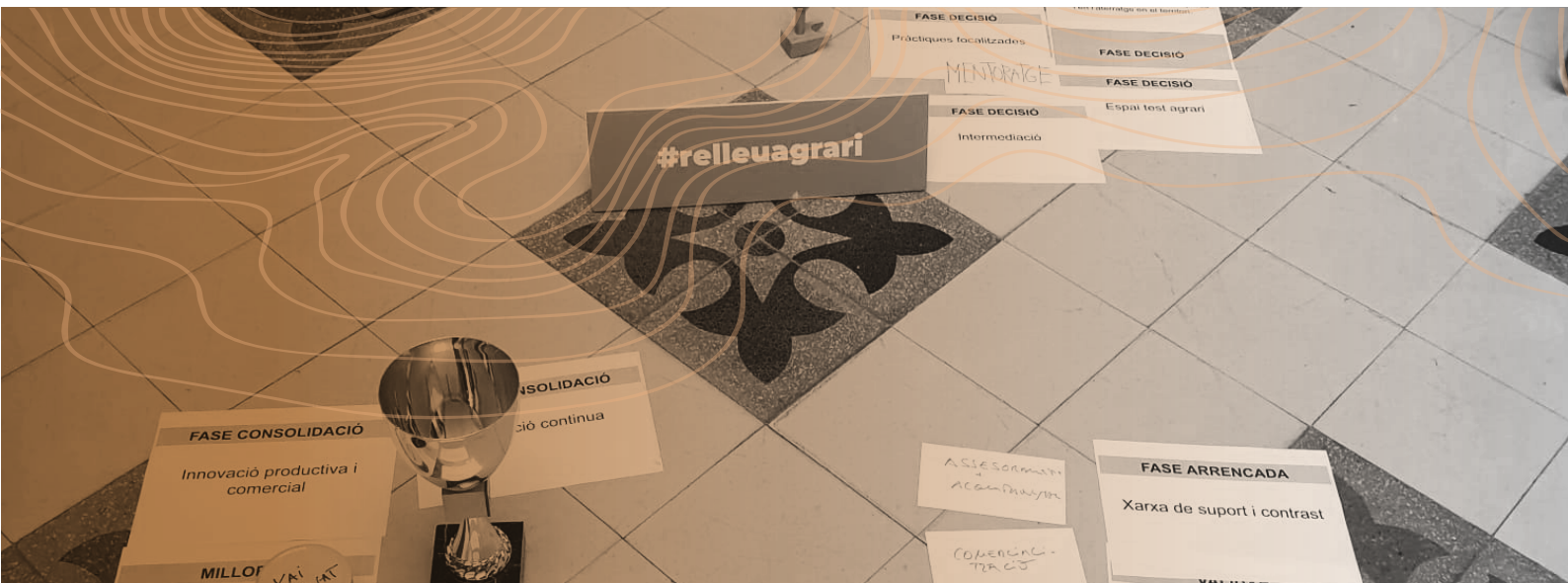
Fase consolidació

Millora. Conserva de xai i copa. Quan l'activitat assoleix un estat de maduresa adient després de superar les incerteses i esforços propis de les fases d'emprenedoria inicial. Es consolida tant pel que fa a l'expertesa dels processos que es duen a terme com en la consecució de la funció empresarial de crear riquesa. Aconsegueix mantenir-se en el temps, superar alts i baixos, innovar i crear les condicions per tenir una perspectiva de futur positiva.

5

Fase finalització

Traspasar/Transmissió. Coixí en forma de cor. Final de vida del projecte o de l'empresa com a tal. Si bé la causa més habitual que determina l'acabament de l'activitat agrària sol ser la jubilació, poden donar-se altres circumstàncies o casuístiques específiques com la transmissió o el traspàs, que, tot i tancar un cicle per la persona productora o una empresa del sector primari, poden acabar resultant en un nou relleu agrari que reproduceixi de nou aquest mateix itinerari.

Resultats de les eines per fases del relleu agrari

Les persones participants destaquen les següents eines per fases:

1

Fase exploració

- | Assessorament i acompanyament.
- | Formació en general, de tota mena. Teòrica, pràctica, guanyar experiència, conèixer el sector des de dins, jornades, etc. Provar diferents models de producció i subsectors productius.
- | Fires sectorials, divulgació i sensibilització de la importància del sector. Benvinguts a pagès.
- | Educació, escoles, guarderies, instituts, etc. Començar molt aviat amb la sensibilització.

2

Fase decisió

- | Relleu de béns materials i immaterials. Transmissió coneixement.
- | Experimentar, treballar. Augment del compromís.
- | Mentoratge.
- | Es comenta la problemàtica de les empreses de serveis.
- | Espais test agraris.

3

Fase arrancada

- | Xarxes de suport.
- | Acompanyament i assessorament.
- | Obrir nous canals de comercialització.
- | Forma empresarial, les problemàtiques relacionades amb la decisió de la forma jurídica de l'empresa.
- | La cooperació, com a forma d'evitar la solitud i l'aïllament. Els projectes col·lectius ajuden a la consolidació i seguretat del projecte agrari.
- | Oportunitat d'innovar i de trencar amb la tradició.

4

Fase consolidació

- | Inversions.
- | Promoció producte.
- | Intercooperació.
- | Diversificar.
- | Innovació.
- | Estratègies de viabilitat.

5

Fase finalització

- | La continuïtat natural dins de la família de l'activitat agrària. Traspàs total o parcial. Relleu natural.
- | Suport i acompanyament a la transmissió.
- | Seguretat per les dues parts: emprenedores i cedents. Generació de confiança en el cedent, treballar les expectatives.
- | Els drets de la PAC, acaparament de terres.
- | Sensibilització de la pagesia a punt de jubilar-se al volant de l'oportunitat de transmetre el seu projecte agrari.
- | El paper de les cooperatives agràries, pel que fa al relleu agrari i al suport a l'hora d'obtenir recursos productius, i accés a la terra, per evitar perdre la producció dins de la cooperativa.
- | Elaboració, diversificació, valor afegit.
- | Reconeixement de les persones pageses, donar les gràcies per la seva trajectòria i vocació al servei de la societat.

Abans del descans, es demana a les persones participants que se situïn físicament per les diferents fases que han quedat dibuixades a terra. Totes les fases queden cobertes i on hi ha un menor volum són les etapes d'inici i tancament: exploració i finalització. La majoria de les persones participants se senten identificades en les fases intermèdies del procés d'incorporació agrària: decisió, arrancada i consolidació.

Com em vinculo al Relleu Agrari?

Seguidament, després del descans, es demana a les persones participants que, si han portat un objecte, el col·loquin a terra allà on creguin que s'adequa més en l'eina pel relleu agrari:

1

Fase exploració

Caseta de fusta. Relleu natural dels seus pares

Símbol de la finca i del relleu de les vinyes. Com els seus pares han cuidat del projecte, i l'han ensenyat a fer-ho a ell. Els seus pares com a referents.

Revista. Formació i l'intercanvi, jornades, etc.

La necessitat d'estar formada i informada per a poder desenvolupar una idea d'empresa agrària.

Barret. L'obrador compartit

L'obrador com a inspiració per a persones que no tenen projecte, però volen dedicar-se al sector agrari.

2

Fase de decisió

Gorra, de l'avi. "Quan se la posava volia dir que anava al tros"

El record del avi i la seva vinculació amb la terra i em l'ofici agrari.

3

Fase arrancada**Corbata. Burocràcia i reunions**

La importància de la cooperació i de buscar ajuda quan es comença un projecte agrari.

Corbata. La corbata com a símbol d'asfíxia

La importància de la viabilitat i la duració de les empreses. Les normatives i ajudes actuals no acompanyen a la pagesia nouvinguda.

Aixada petita. Bancs de recursos

Les cooperatives, i el perquè no es comparteixen més les eines. Gestió col·lectiva dels recursos productius per a reduir les inversions inicials dels projectes agraris.

4

Fase consolidació**Caixa de fruita. Canvi de model productiu**

Valor afegit, distribució local.

Llavors de mongeta Penedès-Garraf

Recuperació de la llavor autòctona. Projecte d'inclusió social per a persones amb risc d'exclusió. Treballen les terres de persones pageses que no tenen relleu.

5

Fase finalització**Esquilla. Estada de relleu**

Planificació del final de l'activitat amb temps i amb l'oportunitat de trobar una persona adequada a qui transmetre l'empresa agrària. A França ho preveuen amb set anys d'antelació per a poder trobar la persona adequada per agafar el relleu.

Tisores de podar. Coneixement i experiència de la persona que plega

La importància del traspàs del coneixement sobre l'ofici de les persones pageses que estan a punt de jubilar-se o que estan jubilades.

Plantador. Objecte molt senzill, molt antic i molt útil

"De vegades tirar enrere també es avançar". Valorar l'experiència, i promoure la confiança en els ancestres.

Llibreta. Símbol de la burocràcia

El relleu que té no és massa estable, falta de confiança a l'oportunitat de relleu.

Penjador. Empatia amb la càrrega de la finalització

Contacte amb les persones agricultores, desconeixement de la pagesia extrafamiliar. Infravaloració i falta de reconeixement de la pagesia i la seva funció.

Cordill. Lligam dels avis amb els nets, la continuïtat

Es menciona la importància de mantenir la connexió entre avis, pares i nets per no perdre el patrimoni immaterial i el coneixement vinculat a l'activitat agrària.

Carpeta. Projecte de formació agrària

Enfocat a qualsevol perfil de persona i que es trobi en qualsevol moment professional.

Tancament de la sessió de treball

Finalment, es fa un recull de les impressions i sensacions de les persones participants en el taller.

Reflexió al voltant d'anar a buscar el relleu i no esperar que arribi sol. Proactivitat en fomentar el relleu agrari.

Es pren consciència entre les persones participants del canvi de paradigma i la importància cada cop creixent del pes del relleu extra familiar.

Reflexions per aprofundir en els processos del relleu agrari i mecanismes que surten del Departament d'Agricultura per a facilitar el relleu agrari.

Es destaca la participació activa en totes les jornades relacionades amb el sector agrari, i es fa èmfasi en la falta de consciència per part de l'administració i la poca visió de donar ajudes diferents de subvencions: la importància d'estar present i tenir present al sector agrari.

Es ressalta la rellevància de les jornades d'intercanvi, com les que s'organitzen des de l'Associació de Dones del Món Rural, entre d'altres. Existeix una manca de pedagogia i de conscienciació envers el sector agrari, i derivat d'això es genera una necessitat de promoció del producte local i de les xarxes de suport mutu.

Es menciona la complexitat d'arribar a les persones joves i transmetre'ls la importància del sector agrari per a la societat, sobretot a les persones que són filles de famílies pageses. Es considera pràcticament impossible realitzar un relleu extra familiar en segons quins casos.

Important tenir una visió esperançadora de la situació del sector, donar valor a les funcions de la pagesia local.

Es destaca la necessitat de fer formacions en els processos de relleu agrari, per a trobar la manera de fomentar-lo. Es proposa la vinculació entre les pageses que estan a punt de plegar i les entitats de formació agrària.

Es menciona la importància d'anticipar-se a la jubilació per a buscar un relleu agrari, no només per assegurar la continuïtat de l'empresa agrària i els seus valors, sinó també per evitar que les grans empreses agroalimentàries acaparin les terres i absorbeixin les petites empreses agràries.

Necessitat de posar el focus a qui realment treballa la vinya, el relleu agrari de la vinya.

Necessitat de creativitat com a tècnics, en les fases de consolidació, comercialització, elaboració, valor afegit. Predisposició a formar part del Grup Motor.

Sensació de farsant en convidar la gent jove a incorporar-se al sector i la importància de la viabilitat del sector.

La sensació general de les persones participants és que la jornada ha estat interessant i enriquidora. S'agraeix a les persones dinamitzadores per a donar idees alternatives amb relació al relleu agrari, i aportar optimisme.

Neus Monllor i Dirk Madriles agraeixen la participació de totes les persones assistents, i valoren molt positivament la predisposició i la implicació de les persones participants. Tanquen la sessió amb la pregunta: **Què pots fer tu pel relleu agrari?**

Diputació
Barcelona

mm neus
monllor

CONSELL COMARCAL
ALT PENEDÈS